

Prof. Sakari Melander
17.4.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys (HE) 48/2025 vp** laiksi kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain muuttamisesta

Aluksi

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annettua lakia (21/1987, jäljempänä täytäntöönpanolaki). Sanottuun lakiin ehdotetaan muutosta, jonka mukaan Suomen viranomaisille annettaisiin toimivalta muuntaa vieraassa valtiossa määrätty kuolemanrangaistus Suomessa täytäntöön pantavaksi vapauteen kohdistuvaksi seuraamukseksi.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Ehdotettu sääntely ja sen tavoite

1. Voimassa olevan täytäntöönpanolain 1 §:n 1 momentin mukaan vieraan valtion tuomioistuinten määräämä vapaudenmenetystä tarkoittava seuraamus ja menettämisseuraamus voidaan panna täytäntöön Suomessa. Säännöksen 2 momentin mukaan myös vieraassa valtiossa rangaistukseen tuomitsematta jätetylle määrätty tahdosta riippumaton psykiatrinen sairaalahoito (hoitoseuraamus) voidaan panna täytäntöön Suomessa.

2. Esityksessä ehdotetaan täytäntöönpanolain 1 §:ää muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan sanotun lain säännösten mukaisesti myös vieraan valtion tuomioistuimen määräämä kuolemanrangaistus voitaisiin muuntaa Suomen lainsäädännön mukaiseksi Suomessa täytäntöönpantavaksi seuraamukseksi. Muuntaminen olisi täytäntöönpanolain 3 §:n 2 momentin mahdollista, jos tuomittu on Suomen kansalainen tai hänen kotipaikkansa on Suomessa ja hän on suostunut muuntamiseen. Momentin mukaan vapauteen kohdistuvaksi seuraamukseksi muunnettu kuolemanrangaistus voitaisiin kuitenkin panna täytäntöön Suomessa myös ilman tuomitun suostumusta, jos tuomittu Suomeen pakenemalla tai muuten Suomessa karttaa seuraamuksen täytäntöönpanoa tai täytäntöönpanon jatkamista tai seuraamuksen tai siitä johtuvaan lainvoimaiseen hallinnolliseen päätökseen sisältyy määräys karkottamisesta tai muusta toimenpiteestä, jonka seurauksena tuomitun ei vankilasta vapautumisensa jälkeen sallita jäävän sen valtion alueelle, jossa seuraamus on määrätty. Vieraassa valtiossa langetettu kuolemanrangaistus muunnettaisiin täytäntöönpanolain 9 §:n mukaan vankeusrangastukseksi.

3. Vieraassa valtiossa määrätyn kuolemanrangaistuksen muuntamista Suomen lainsäädännön mukaiseksi seuraamukseksi koskisivat myös täytäntöönpanolain 3 §:n 1 momentissa asetetut edellytykset. Niiden mukaan vieraassa valtiossa annetun tuomion on oltava lainvoimainen ja täytäntöönpanokelpoinen sanotussa valtiossa, teon, josta seuraamus on määrätty, on oltava rangaistava myös Suomessa (kaksoisrangaistavuuden vaatimus), ja valtio, jossa seuraamus on määrätty, on pyytänyt seuraamuksen täytäntöönpanoa Suomessa tai se on siihen suostunut.

4. Esityksen mukaan (s. 6) sen tavoitteena on mahdollistaa tehokas ja oikeudenmukainen rikosvastuun toteutuminen myös sellaisissa tilanteissa, joissa Suomen kansalaiselle tai henkilölle, jonka kotipaikka on Suomessa, on vieraassa valtiossa määrätty kuolemanrangaistus eikä sitä voida sellaisenaan muuntaa Suomessa täytäntöönpantavaksi seuraamukseksi. Esityksen tavoite liittyy (HE, s. 3) myös julkisuudessa käytyyn keskusteluun. Kysymys on tältä osin tapauksesta, jossa Suomessa elävä irakilaismies on tuomittu Irakissa kuolemaan norjalaisen puolisonsa murhasta, mutta tuomitua ei voida perustuslain 9 §:n 4 momentin palautuskiellon vuoksi palauttaa Irakiin eikä asiaa voida tutkia uudelleen myöskään Suomessa (<https://www.hs.fi/suomi/art-2000009794072.html>, sivulla käyty 16.4.2026).

5. Esityksessä ehdotetulla sääntelyllä on sinänsä ymmärrettävä rikosvastuun toteuttamiseen liittyvä tavoite. Ehdotettuun sääntelyyn liittyy kuitenkin tiettyjä periaatteellisia näkökohtia sekä sen käytännön soveltamiseen liittyviä epävarmuustekijöitä, jotka antavat aiheen arvioida ehdotetun sääntelyn hyväksyttävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja perusteltavuutta.

6. Perustuslain (731/1999) 7 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Perustuslain kyseinen säännös kieltää yksiselitteisesti ja ehdottomasti paitsi kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon myös kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen Suomessa (ks. esim. PeVL 2/2024 vp, 35 kohta ja PeVL 6/1997 vp, s. 3). Kuolemanrangaistuksen kieltö sisältyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. ja 13. lisäpöytäkirjoihin ja KP-sopimuksen 2. lisäpöytäkirjaan, jotka Suomi on ratifioinut. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut kuolemanrangaistuksen olevan kaikissa olosuhteissa myös vastoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan oikeutta elämään sekä 3 artiklan kidutuksen kieltoa (Al-Saadoon ja Mufdhi v. Yhdistynyt kuningaskunta, 2.3.2010, 115–123 kohta ja A.L. (X.W.) v. Venäjä, 29.10.2015, 64 kohta; ks. myös PeVL 2/2024 vp, 37 kohta). Lisäksi perustuslaki (perustuslain 9 §:n 4 momentti) ja Suomea sitovat ihmisoikeusvelvoitteet estävät Suomea

luovuttamasta henkilöä, mikäli luovutuksen johdosta tämä joutuisi kuolemanrangaistuksen uhkan kohteeksi.

7. Suomessa kuolemanrangaistuksen kieltoa on pidetty yksiselitteisenä ja ehdottomana (PeVL 6/1997 vp, s. 3, PeVL 2/2024 vp, 35 kohta ja PeVL 28/2024 vp, 28 kohta). Vastaavasti perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on esimerkiksi edellytetty, että suomalaisella aluksella kiinniotettua henkilöä ei saa siirtää valtioon tai siitä valtiosta edelleen luovuttaa kolmanteen valtioon, jossa häntä uhkaa kuolemanrangaistus (PeVL 33/2010 vp, s. 4/I). Oikeudellisesti kuolemanrangaistukseen on suhtauduttu yksiselitteisen kielteisesti ja viranomais- ja muuhun yhteistyöhön liittyen on niin ikään katsottu, että kuolemanrangaistuksen teoreettinenkin mahdollisuus on perustuslain kannalta merkityksellinen seikka (PeVL 2/2024 vp, 42 kohta ja PeVL 28/2024 vp, 41 kohta). Tähän aiempaan oikeudelliseen kuolemanrangaistuksen kiellon yksiselitteisyyttä ja ehdottomuutta korostavaan käytäntöön nähden esityksessä omaksuttu sääntelyratkaisu näyttää yllättävältä.

8. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on edellä todetun mukaisesti katsonut kuolemanrangaistuksen olevan kaikissa olosuhteissa vastoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan oikeutta elämään sekä 3 artiklan kidutuksen kieltoa (Al-Saadoon ja Mufdhi v. Yhdistynyt kuningaskunta, 2.3.2010, 115–123 kohta ja A.L. (X.W.) v. Venäjä, 29.10.2015, 64 kohta). EIT on aiemmassa ratkaisukäytännössään katsonut, että EIS 2 artiklasta ei seuraa ehdotonta kuolemanrangaistuksen kieltoa, koska artiklan 1 kappaleen sanamuoto sallii yksilön elämään kohdistuvat toimenpiteet tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanemiseksi silloin, kun hänet on tuomittu rikoksesta, josta laissa määrätään tällainen rangaistus, eikä kuolemanrangaistusta voitu näin katsoa myöskään EIS 3 artiklan nimenomaisesti kieltämäksi (ks. esim. Soering v. Yhdistynyt kuningaskunta, 7.6.1989, 103 kohta). Sittemmin EIT on kuitenkin katsonut, että EIS 13. lisäpöytäkirja huomioon ottaen EIS 2(1) artiklan sanamuoto ei enää estä katsomasta kuolemanrangaistusta EIS 3 artiklan vastaiseksi epäinhimilliseksi tai halventavaksi kohteluksi tai rangaistukseksi (Al-Saadoon ja Mufdhi v. Yhdistynyt kuningaskunta, 2.3.2010, 120 kohta). Tässä suhteessa on huomattava, että edellä todettu kanta sitoo EIT:n mukaan myös sellaista EIS:n sopimuspuolta, joka ei ole ratifioinut 6. ja allekirjoittanut 13. lisäpöytäkirjaa (A.L. (X.W.) v. Venäjä, 29.10.2015, 64 kohta).

9. Kuolemanrangaistukseen – samoin kuin myös muihin perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ongelmallisiin Suomen oikeusjärjestykselle vieraisiin rangaistuksiin – olisi siihen liittyvien perus- ja ihmisoikeusnäkökohtien vuoksi mahdollista suhtautua myös voimassa olevan täytäntöönpanolain ilmentämällä tavalla. Esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevissa perusteluissa (s. 13) sinänsä todetaan, että ehdotettu muutos ei merkitsisi kuolemanrangaistuksen käytön hyväksymistä rangaistuslajina. On kuitenkin nähdäkseni ajateltavissa, että lainsäädännön mahdollistama muualla tuomitun kuolemanrangaistuksen muuntaminen Suomen lainsäädännön mukaiseksi Suomessa täytäntöön pantavaksi seuraamukseksi sisältää vähintään välillisen kannanoton muualla tuomitun kuolemanrangaistuksen ja siihen johtaneen prosessin hyväksymisestä, vaikka muuntamista koskevan asian edellytysten arvioinnissa arvioitaisiinkin muun muassa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen. Ei nähdäkseni ole myöskään ajateltavissa, että tällaisessa tapauksessa Suomi ikään kuin hyväksyisi kuolemanrangaistukseen johtaneessa prosessissa tehdyn syyksilukemista koskevan ratkaisun tuomitusta perus- ja ihmisoikeuksien vastaisesta seuraamuksesta irrallisena. Tämän vuoksi kuolemanrangaistuksen ehdottoman kiellon kannalta perustellumpi vaihtoehto nähdäkseni olisi, että Suomen lainsäädäntö ei mahdollistaisi vieraassa valtiossa tuomitun kuolemanrangaistuksen muuntamista Suomen lainsäädännön mukaiseksi seuraamukseksi. Ehdotettu sääntely ei vaikuta myöskään olevan ainakaan ongelmitta

yhteensovitettavissa siihen EIT:n ratkaisukäytännössä selkeästi kehittyneeseen tulkintaan, jonka mukaan kuolemanrangaistukseen tulee kaikissa tilanteissa suhtautua EIS 2 ja 3 artiklan sekä 6. ja 13. lisäpöytäkirjan kannalta kielteisesti.

10. Tällaista periaatteellista lähtökohtaa vaikuttaa suhteellisen vahvasti tukevan esityksen perusteluissa (s. 9–10) selostettu ulkomainen asiaa koskeva lainsäädäntö. Esityksessä selostetun mukaan muiden pohjoismaiden lainsäädäntö vastaa käytännössä Suomen voimassa olevaa lainsäädäntöä, jonka mukaan kuolemanrangaistusta ei voida muuntaa esimerkiksi vankeudeksi, joskin esityksen (s. 10) mukaan Tanskan lainsäädännössä ei vaikuttaisi olevan ehdotonta estettä sanotunlaiselle muuntamiselle.

11. Esityksessä (s. 13) todetaan, että ehdotettu muutos ei merkitsisi kuolemanrangaistuksen käytön hyväksymistä rangaistuslajina. Tätä näkemystä perustellaan sillä, että toisessa valtiossa langettu kuolemanrangaistus muunnettaisiin Suomen oikeusjärjestyksen sisältämäksi ja Suomessa täytäntöönpantavaksi rangaistukseksi ja että muuntamisen edellytyksiä arvioitaessa merkitystä annetaan muun muassa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiselle alkuperäisen seuraamuksen langettaneessa valtiossa. Esityksessä (s. 13) omaksutun kannan mukaan muutoksen avulla pyritäisiin ehkäisemään perus- ja ihmisoikeuksien vastaista seuraamuksen täytäntöönpanoa Suomen kansalaisen tai Suomessa kotipaikkansa omaavan henkilön kohdalla, koska muualla langettu sanotunlainen seuraamus (kuolemanrangaistus) muunnettaisiin Suomen oikeusjärjestyksen mukaiseksi seuraamukseksi rikosvastuun toteuttamiseksi. Esityksessä omaksuttu näkemys voidaan kuitenkin edellä todetusti kyseenalaistaa, koska Suomen oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden ja perus- ja ihmisoikeuksien vastaisen seuraamuksen muuntamisen Suomen oikeusjärjestyksen mukaiseksi seuraamukseksi voi nähdä merkitsevän vähintään välillistä sanotunlaisen seuraamuksen hyväksymistä. Nähdäkseni perustuslain 7 §:n 2 momenttia olisikin syytä tulkita niin, että sen katsottaisiin kieltävän myös muualla tuomitun kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon Suomessa siten, että kuolemanrangaistus muunnettaisiin Suomen lainsäädännön mukaiseksi Suomessa täytäntöönpantavaksi seuraamukseksi, koska sanotussa perustuslain säännöksessä kuolemanrangaistuksen kieltö on ehdoton ja koska esityksessä ehdotetun kaltainen täytäntöönpano nähdäkseni tosiasiallisesti merkitsee muualla tuomitun kuolemanrangaistuksen välillistä hyväksymistä.

Ehdotetun sääntelyn käytännön tarve

12. Esityksessä (s. 7) arvioidaan, että uuden lainsäädännön soveltamisalaan tulevia tapauksia olisi hyvin vähän ja että tapaukset tulisivat olemaan harvinaisia.

13. Esityksessä ehdotetun sääntelyn tulevan soveltamisen vähäisyyteen oletettavasti myös tulisi vaikuttamaan se, että täytäntöönpanolain 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan valtion, jossa seuraamus on määrätty, tulisi pyytää seuraamuksen täytäntöönpanoa Suomessa tai suostua siihen.

14. Voidaan arvioida, että ne valtiot, joissa kuolemanrangaistukseen tuomitseminen on mahdollista, eivät välttämättä antaisi suostumusta kuolemanrangaistuksen muuntamiselle vankeudeksi Suomessa. Esimerkiksi Singaporessa vakavimmista huumausainerikoksesta voidaan tuomita kuolemanrangaistukseen ja kuolemanrangaistuksia on tällaisista teoista myös käytännössä langettu (ks. <https://www.cnb.gov.sg/NewsAndEvents/News/Index/execution-of-a-convicted-drug-trafficker---23-may-2025>, sivulla käyty 16.4.2026). Ei ole poissuljettua, että Singapore ei antaisi

suostumusta tällaisesta rikoksesta langetetun kuolemanrangaistuksen muuntamiselle Suomessa vankeusrangaistukseksi, joka määräytyisi rikoslain 50 luvun 2 §:ssä tarkoitetun törkeää huumausainerikosta koskevan säännöksen rangaistusasteikon (vankeutta vähintään yksi vuosi ja enintään 10 vuotta) perusteella. Kyseenalaista myös on, suostuisiko esimerkiksi Iran siellä raiskauksesta langetetun kuolemanrangaistuksen muuntamiseen Suomessa vähintään yhden ja enintään kuuden vuoden vankeusrangaistukseksi, jolloin vankeusrangaistus voisi olla myös ehdollinen.

15. Vaikuttaa näin siltä, että ehdotetun sääntelyn soveltamisala saattaisi jäädä huomattavan kapeaksi, joskin sen soveltamisalaan saattaisi tulla myös jäljempänä tarkemmin mainittuja haasteellisia tapauksia. Sääntelyn soveltamisalan kapeuden ja ajateltavissa olevien tapausten harvinaisuuden sekä sääntelyn soveltamiselle asetettujen sinänsä perusteltujen edellytysten vuoksi näyttää siltä, että ehdotettu sääntely saattaa muodostua lähinnä symboliseksi.

Sääntelyn soveltamisala

16. Ehdotettu sääntely mahdollistaisi vieraassa valtiossa määrätyn kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon siirtämisen ja muuntamisen Suomessa. Muualla tuomittu kuolemanrangaistus muunnettaisiin Suomessa vankeusrangaistukseksi täytäntöönpanolain 9 §:n mukaisesti.

17. Kuolemanrangaistus on käytössä useissa valtiossa. Muun muassa Iranissa täytäntöönpantiin kansainvälisten raporttien mukaan vuonna 2024 yli 500 kuolemanrangaistusta huumausainerikoksista ja useassa valtiossa, kuten Bangladeshissa, Egyptissä, Intiassa, Iranissa, Irakissa, Kuwaitissa ja Saudi-Arabiassa, langetettiin samana vuonna kuolemantuomioita raiskauksesta. Kiinassa ja Vietnaminissa langetettiin saman raportin mukaan kuolemanrangaistus vuonna 2024 tietyistä talousrikoksista, kuten lahjusrikoksista (Amnesty International Global Report. Death Sentences and Executions 2024, s. 14).

18. Saattaa näin olla, että ehdotetun sääntelyn soveltamisalaan tulisi tapauksia, joiden suhteen esityksen tavoitteisiin kytkeytyvä kysymys rikosvastuun toteutumisesta tulisi ainakin jossain määrin toisin arvioitavaksi kuin esimerkiksi lainvoimaista henkirikosta koskevan tuomion yhteydessä. Kysymys ei tällöin myöskään olisi välttämättä siitä, että kaikkein vakavimpiin rikoksiin syylistynyt täysin vapautuisi rikosvastuusta, jos kuolemanrangaistusta ei voitaisi muuntaa Suomessa vankeudeksi, ja että muuntamismahdollisuuden puuttumista lainsäädännöstä ei voitaisi tällöin pitää hyväksyttävänä (HE, s. 15). Lisäksi on huomattava, että autoritäärisissä valtioissa saatetaan käyttää tekaistuja korruptiota koskevia syytteitä poliittisten toisinajattelijoiden ja autoritäärisen hallinnon vastustajien vaientamisessa. Jos tällaisessa valtiossa korruptiosta voi seurata kuolemanrangaistus, ehdotetun lainsäädännön soveltamisalaan voi tulla tapauksia, joissa ei ole kysymys rikosvastuun toteuttamiseen liittyvän tavoitteen kannalta merkityksellisistä tapauksista. Näissä tilanteissa luonnollisesti arvioitavaksi tulisivat täytäntöönpanolain 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu kaksoisrangaistavuuden vaatimus sekä muun ohessa se, onko tuomiovaltiosta saatu riittävä selvitys oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä, mutta edellä todetusta huolimatta ehdotetun lainsäädännön soveltamisala vaikuttaa periaatteessa olevan suhteellisen laaja, mistä voi aiheutua yllättäviä ja ei-toivottuja seurannaisvaikutuksia.

Oikeudenmukainen oikeudenkäynti

19. Esityksessä (esim. s. 6, 7, 11 ja 13) todetaan, että siirtoasiaa käsiteltäessä arvioitaisiin seuraamuksen muuntamisen edellytysten täyttyminen ja että samalla arvioitaisiin, onko tuomiovaltiosta saatu riittävä selvitys muun muassa oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuudesta. Esityksen mukaan (esim. s. 6) tämä arviointi toteutetaan ensi vaiheessa oikeusministeriössä, joka täytäntöönpanolain 5 §:n mukaisesti päättää vieraassa valtiossa määrätyn seuraamuksen täytäntöönpanosta Suomessa. Seuraamuksen muuntamisesta päättää kuitenkin täytäntöönpanolain 9 §:n mukaan tuomioistuin. Muuntamismenettely on luonteeltaan rangaistuksen määräämistoimintaa, minkä vuoksi se on ollut luontevaa asettaa tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvaksi (HE 81/1986 vp, s. 7/II). Käsiteltävänä olevassa esityksessä (esim. s. 11) todetaan, että viime kädessä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen arviointi tapahtuu muuntamisasiaa käsiteltäessä tuomioistuimessa.

20. Jos kuolemanrangaistuksen muuntamista koskeva asia tulisi Suomessa arvioitavaksi, lienee selvää, että asiassa tulisi arvioitavaksi myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen tuomiovaltiossa. Jos kysymys on valtiosta, jonka lainsäädäntö mahdollistaa perus- ja ihmisoikeuksien vastaisen seuraamuksen tuomitsemisen ja täytäntöönpanon, on myös selvää, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista on arvioitava erittäin perusteellisesti ja tarkasti. Myös EIT:n ratkaisukäytännössä on kiinnitetty asiaan huomiota (esim. Öcalan v. Turkki [GC], 12.5.2005, 166–175 kohta). Vastaavasti myös KP-sopimuksen täytäntöönpanoa valvova ihmisoikeuskomitea on katsonut, että oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevien KP-sopimuksen 14 artiklassa asetettujen vaatimusten loukkaaminen kuolemanrangaistuksen langettamiseen johtavassa menettelyssä johtaa tuomion mielivaltaisuuteen ja sen katsomiseen KP-sopimuksen 6 artiklan vastaiseksi (Human Rights Committee, General comment No. 36, 3.9.2019, CCPR/C/GC/36, 41 kohta). Lienee myös varsin helposti ajateltavissa, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet eivät täysimääräisesti toteudu kaikissa niissä valtioissa, joissa kuolemanrangaistus on käytössä. Saattaa myös olla, että näiden valtioiden suhteen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen selvittäminen jälkikäteen on hankalaa.

21. On huomattava, että voimassa olevassa täytäntöönpanolaissa tai käsiteltävänä olevan esityksen sisältämässä lakiehdotuksessa ei ehdoteta säädettäväksi eikä voimassa olevassa täytäntöönpanolaissa havaitakseni säädetä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisesta tuomiovaltiossa edellytyksenä vieraassa valtiossa annetun tuomion täytäntöönpanolle tai muuntamiselle Suomessa. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on osin hieman vastaavatyypisessä sääntelyyhteydessä katsonut, että suomalaisella aluksella olevaa kiinniotettua henkilöä ei saa siirtää sellaiseen valtioon, jossa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista on perusteltua syytä epäillä. Valiokunta katsoi, että perustuslain 21 §:n 2 momenttiin palautuvista syistä tuolloin ehdotetussa laissa oli erikseen säännösperustaisesti syytä pyrkiä turvaamaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen (PeVL 33/2010 vp, s. 4). Lakivaliokunta yhtyi perustuslakivaliokunnan kantaan (LaVM 22/2010 vp, s. 7/II).

22. Täytäntöönpanolaissa saattaisi olla syytä täsmällisemmin ja tarkkarajaisemmin säätää siitä, mitä seikkoja ja millä tavoin on otettava huomioon vieraassa valtiossa annetun seuraamuksen täytäntöönpanossa Suomessa. Lisäksi täytäntöönpanolaissa saattaisi olla syytä täsmällisemmin säätää siitä, mihin seikkoihin tuomioistuimen tulee kiinnittää huomiota muuntaessaan vieraassa valtiossa määrättyä seuraamusta täytäntöönpanolain 9 §:n mukaisesti. Vähintään täytäntöönpanolaissa olisi säännösperustaisesti säädettävä siitä, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin

toteutuminen tuomiovaltiossa on tuomion Suomessa tapahtuvan täytäntöönpanon ja muuntamisen edellytys. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten toteutumisen tärkeyttä korostaa myös se, että EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännössä tietyssä jäsenvaltiossa ilmenneet oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvät rakenteelliset tai yleiset puutteet, joiden suhteen on perusteltu syy katsoa, että ne ovat vaikuttaneet tiettyyn henkilöön kohdistettuun rikosoikeudelliseen menettelyyn, voivat toimia perusteena EU:n rikosoikeudellisen yhteistyön puitteissa toteutetulle tietyssä jäsenvaltiossa annetun rikostuomion täytäntöönpanosta kieltäytymiselle toisessa jäsenvaltiossa (C-819/21, Staatsanwaltschaft Aachen, EU:C:2023:841).

Palautuskielto

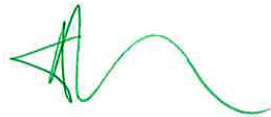
23. Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Säännöksessä tarkoitettu palautuskielto on tarkoitettu kattamaan kaikki tosiasialliset tilanteet, joissa ulkomaalainen Suomen viranomaisten toimesta siirretään toiseen valtioon (HE 309/1993 vp, s. 52/II). Palautuskielto kuuluu sellaisten ehdottomina pidettävien perus- ja ihmisoikeuksien joukkoon, joista ei EIS 15 artiklan ja KP-sopimuksen 4 artiklan määräysten perusteella saa poiketa edes sodan tai muun yleisen hätätilan aikana. Palautuskielto on myös perusoikeusnäkökulmasta ehdoton kielto (esim. PeVL 20/2017 vp, s. 7–8 ja PeVL 37/2022 vp, 20 kohta). Palautuskielto ei koske vain lainsäädäntöä vaan sille on annettava merkitystä myös lainsäädäntöä sovellettaessa. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään erityisesti palautuskiellon suhteen todennut, että perusoikeussäännöksessä asetettu ehdoton edellytys on otettava huomioon myös asiaa koskevassa päätöksenteossa (PeVL 44/2022 vp, 24 kohta, PeVL 19/2018 vp, s. 2 ja PeVL 20/2017 vp, s. 3).

24. Esityksessä ehdotettua sääntelyä tulisi arvioida palautuskiellon kannalta ainakin siitä näkökulmasta, että esityksen sisältämän lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan muualla tuomittu kuolemanrangaistus voitaisiin panna Suomessa täytäntöön ilman tuomitun suostumusta, jos 1) tuomittu Suomeen pakenemalla tai muuten Suomessa karttaa seuraamuksen täytäntöönpanoa tai täytäntöönpanon jatkamista tai 2) seuraamukseen tai siitä johtuvaan lainvoimaiseen hallinnolliseen päätökseen sisältyy määräys karkottamisesta tai muusta toimenpiteestä, jonka seurauksena tuomitun ei vankilasta vapautumisensa jälkeen sallita jäävän sen valtion alueelle, jossa seuraamus on määrätty. Momenttia sovellettaisiin myös esityksessä ehdotettuun vieraassa valtiossa tuomitun kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon ja muuntamiseen vankeusrangaistukseksi Suomessa.

25. Selvää nähdäkseni on, että kuolemanrangaistukseen tuomittua ei voi moittia siitä, että hän Suomeen pakenemalla tai muuten Suomessa karttaa seuraamuksen täytäntöönpanoa. Täysin luonnollista on, että kuolemaan tuomittu pakenee tai karttaa tällaisen perus- ja ihmisoikeuksien vastaisen seuraamuksen täytäntöönpanoa. Samalla tämä kuitenkin merkitsee sitä, että vieraassa valtiossa tuomitun seuraamuksen täytäntöönpanolle asetetut edellytykset eivät käytännössä sovellu kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon ja muuntamiseen Suomessa. Ehdotettua kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoa Suomessa ei näin nähdäkseni ongelmitta voi perustaa siihen, että kuolemanrangaistus voidaan ilman tuomitun suostumusta panna täytäntöön ja muuntaa Suomessa vankeudeksi tilanteessa, jossa tuomittu Suomeen pakenemalla tai muuten Suomessa karttaa seuraamuksen täytäntöönpanoa, koska häntä ei palautuskiellon vuoksi lähtökohdaisesti voi palauttaa tuomiovaltioon eikä häneltä palautuskiellon vuoksi voida edellyttää

muunlaista käyttäytymistä kuin kuolemanrangaistuksen välttämistä esimerkiksi tällaisen rangaistuksen täytäntöönpanoa karttamalla tai sitä pakenemalla. Suomeen pakenemisen tai Suomessa tapahtuvan muualla tuomitun kuolemanrangaistuksen karttamisen asettaminen kuolemanrangaistuksen tuomitun suostumuksetta tapahtuvan täytäntöönpanon ja muuntamisen edellytykseksi muodostuu näin kyseenalaiseksi palautuskiellon kannalta, koska tämänkaltaisessa tilanteessa kuolemanrangaistukseen tuomittua ei voitaisi palauttaa tuomiovaltioon eikä tuomitun suostumus voi näin tulla aidosti edes arvioinnin kohteeksi.

Helsingissä 17.4.2026



Sakari Melander
OTT, VT, rikosoikeuden professori